

ΝΕΟΛΟΓΟΥ ΕΒΔΟΜΑΔΙΑΙΑ ΕΠΙΘΕΩΡΗΣΙΣ

ΠΟΛΙΤΙΚΗ, ΦΙΛΟΛΟΓΙΚΗ, ΕΠΙΣΤΗΜΟΝΙΚΗ

ΔΙΕΥΘΥΝΤΗΣ Σ. Ι. ΒΟΥΤΥΡΑΣ.

ΑΡΙΘΜΟΣ 31.

ΤΟΜΟΣ Β'.

23 ΜΑΐΟΥ 1893.

ΤΑ ΑΓΙΑΣΜΑΤΑ ΩΣ ΛΕΙΨΑΝΑ ΑΡΧΑΙΩΝ ΝΑΩΝ*.

Μεταβαινώ εις Βελιγράδιον. Άναυμφίβολον ὅτι ἡ τε Έκκλησία καὶ τὸ ἀγίασμα Βελιγραδίου, ἀμφότερα ἐπ' ὄνδρατι τοῦ ἀγ. Γεωργίου, εὑρονται ἐκεῖ ἀπὸ τοῦ ἔτους 1523, ἢ ἐπη τινὰ βραδύτερον. Ἐντὸς τοῦ Βελιγραδίου ἀπαντῶσι καὶ τοια ἀλλα ἀγίασματα, ὃν τὸ ἐν μεταξὺ τοῦ χωρίου καὶ τοῦ Δομούζ-δερέ, ἐντὸς δυσπροσίτου λόχυπς, καὶ σεμνυνούμενα ἐπ' ὄνδρατι τῶν Ἅγιων Ἀθανασίου, Φωτεινῆς καὶ Θεράποντος, ταῦτα δ' εἰσὶ μᾶλλον βόθροι σύν τῷ χρόνῳ σχηματισθέντες, τρόδος οὓς χωροῦσιν ὅμεροι ὑδάτα, χρήσιμα ὅπως ἀναψύχωσι τοὺς ἐν πάσῃ ὥρᾳ τοῦ ἔτους ἑκεῖθεν διερχομένους χωρικούς, ἢ κυνηγούς, ἢ καὶ ὀρεσιβίους ποιμένας· ἀλλως, οὐδεμία ὑπόνοια δύνανται νὰ ἐμφιλοχωρήσῃ, ὅτι ὑπῆρχον οἴκοι εὐκτήριοι εἰς μέρον θαροτρόφα καὶ ἀνθρώπῳ ἀπροσπέλαστα.

Πάνω καὶ τὸν περὶ Βελιγραδίου Λόγον καὶ διὰ στενῆς παρόδου, ἐπὶ μίαν καὶ πύμειαν ὅραν παρατεινομένης, ἔρχομαι ἐνώπιον γραφικωτάτης θέσεως, σύμπλεως ἐκ παντοδαπῶν ἀκάρπων δένδρων, ἐν τῷ μέσῳ δ' αὐτῶν εὑρονται ἀρκούντιας εὔρυς χῶρος, ἐν σχήματι τετραγώνου, ποῦ μὲν ἀνωφερός, ποῦ δὲ ἐπίτειδος οἰονεὶ κατὰ συνοικίας διηρούμενος. Ἐνταῦθα σταματῶ καὶ ἀποκαλύπτομαι, διότι εὐρίσκομαι πλέον ἐνώπιον iεροῦ τοῦ Υψίστου σκηνώματος. Εξηγοῦμαι. Τὸ μέρος τοῦτο κατηκεῖτο πρὸ πολλῶν ἐκατοντάδων ἐτῶν « παλαιόχωρι » μέχρι τοῦ νῦν λεγόμενον καὶ ἐνταῦθα σώζεται τὸ δάπεδον ναοῦ σεμνυνομένου ἐπὶ τῷ Ἀποδόσει τῆς Κοιμήσεως τῆς Θεοτόκου, ἐμβαδὸν ὧσεὶ ἐξήκοντα τετραγωνικῶν πλήσεων, καὶ ἐν αὐτῷ καθορᾶται τὸ Ἅγιον Βῆμα, τὰ θεμέλια τῶν δύο ἐκατέρωθεν τοῦ

Εἵματος θυρῶν, ὁ σωλέας καὶ πρὸ αὐτοῦ δύο κηροστάται ἐκ λίθου βαναύσως κατειργασμένου, τεθραυσμένοι ὀλίγων μνωθι τῆς βάσεως, κατὰ δὲ τὸ 1856 ἔτος, ἀνασκαφέντος, δι' ὄραματος, τοῦ χώρου τούτου, ἀνευρέθησαν τεμάχια κηροῦ ἐν ἀπολιθώσει, ὡς καὶ ἀρχαιοτάτη εἰκὼν ἐπὶ τῇ Ἀποδόσει τῆς Κοιμήσεως τῆς Θεοτόκου, φυλαττομένη ἐν τῇ Ἐκκλησίᾳ τοῦ χωρίου. Κάτωθεν τοῦ ναοῦ, ἐν φεύρισκούμεθα, καὶ ὡς ἀπὸ τοῦ μέσου τῆς Κόγχης τοῦ Ἅγιου Βῆματος ρέει ἀψοφητεὶ τὸ ἀγίασμα, ὕδωρ ἐν ὥρᾳ θέρους ψυχρότατον, ὑπὸ θόλον ἐκτιμένον ἐκ λίθων κεκονιαμένων καὶ εἰς ίκανὸν βάθος διήκοντα. Ἐνταῦθα τελεῖται πανήγυρις τῇ 23 Αὐγούστου, καθ' ἣν ἡμέραν καὶ λειτουργία ἀρχιερατικὴ συναγείρει πλήθη παλλὰ ἐκ τῶν παρακειμένων χωρίων. Πῶς κατεστράφη τὸ « Παλαιόχωρι » τοῦτο καὶ πότε, εἶναι εἰς ήμᾶς κεκουμμένον μυστήριον· πάντως δύμας πρὸ δύο ἑκατονταεπιδιῶν, διότι ἐν αὐτοκρατορικῷ βερατίῳ, πρὸ διακοσίων ἐτῶν ἐκδεδομένῳ, καὶ τὸ ὀποῖον ἀνέγνων, οὐ πρὸ πολλοῦ, τὸ χωρίον Δομούζ-δερέ, γεωστὶ τότε συνφικισθέν, γράφεται Χινδζιρ-δερέ, ἀλλαχοῦ δὲ καὶ Δομούζ-δερέ, ὅπερ ἐστὶ ταύτοσήμαντον τῷ πρότογονούμενῳ, καὶ Κουμλού-δερέ. Καὶ τὰ τρία δικαιοῦσι πληρέστατα τὴν ἀλήθειαν τῶν ὄνομάτων. Εἰπάτωσαν οἱ εἰς τὰ κυνηγέσια τῶν χοίρων ἐνασμενίζομενοι καὶ ἐκ τοῦ ωραίου φύλου δῖαι τὴν ὅμμον τοῦ Δομούζ-δερέ ὡς γονιμοποιὸν δύναμιν ὑπολαμβάνουσιν.

Εἰς εἰκοδάλεπτον ἀπὸ τοῦ « Παλαιόχωρίου » ἀπόστασιν κεῖται τὸ χωρίον Δομούζ-δερέ, ἐν δὲ τῇ εἰσόδῳ καὶ κυριολεκτικῶς ἔξω αὐτοῦ, ὑπάρχει ἡ Ἐκκλησία ἐπ' ὄνδρατι τοῦ Ἅγιου Γεωργίου, παρ' αὐτὸν δὲ ἀγίασμα, φρέαρ ἀβαθές καὶ οὐκ ἀμορφόν, ἐπὶ τῷ μνῆμῃ τῆς ἀποτομῆς τῆς Τιμίας Κεφαλῆς τοῦ Προδρόμου, ὅπερ πανηγυρίζει τὸν 29 αὐγούστου. Ὁτι τὸ ἀγίασμα τοῦτο εἶναι ἀρχαῖον μαρτυρεῖται ἐκ τῶν προειρημένων, ὅτι δύμας ἐκεῖ συνυπῆρχε ναός, τοῦτο εἶναι ἀπαράδεκτον, καθόσσον ὁ ναὸς τοῦ κα-

* Τε άριθ. 28, σελ. 567—570.

τοικουμένου χωρίου ἔκειτο ἀλλαχοῦ, ὡς προειδόμεν,
οὐτε εἶναι λογικὸν νὰ παραδεχθῶμεν δύο ναούς, ἐκεῖ
ὅπου εἰς καὶ μόνος ὑπερήφει, πρὸς ἐκτέλεσιν τῶν
τῆς λατρείας, ὡς ἐκ τῆς σύμμερότητος τοῦ χωρίου. Το-
σαῦτα καὶ περὶ τοῦ χωρίου τούτου ἔχω λέγειν. Ἀ-
ποτάσσομαι διθεν τῷ Δομοὺζ-δερε καὶ πᾶσι τοῖς ἀρ-
χαίοις αὐτοῦ καὶ μεταβαίνω, ἀντιπαρερχόμενος πολ-
λὰ ἄλλα ἀσχετα πρὸς τὸ θέμα, εἰς Φαναράκιον τὸ
ἐπὶ τῆς εὐρωπαϊκῆς ἀκτῆς τοῦ Εὔξείνου Πόντου,
ὅπθεν διὰ τῆς ἀκτῆς βραδυπορῶν καὶ γράφων, ἐπα-
ναστρέψω ἄφ' ὅπου προχιστα.

Ότι τὸ Φαναράκιον ἀριθμεῖ ὑπαρχῖν πολλὰδῶν ἐτῶν. οὐδεῖς, νομίζω, ὁ ἀμφιβάλλων, διότι ή ἴστορια πολλὰ περὶ τούτου γνωρίζει. Τὸ κατ' ἔμε, δὲν ἔχω σκοπὸν νὰ ἐπισκοπήσω τὸ χωρίον ἐν γένει, ἀρκούμενος εἰς τὴν ἀνάπτυξιν τοῦ ἀπασχολοῦντός με θέματος. Έν Φαναράκιῳ ὑπάρχει Ἐκκλησία σεβαζόμενη ἐπ' ὄντος τοῦ Ἅγιου Γεωργίου, ἀρχαία, καθά πολὺν θηραμόν νὰ συμπεράνω καὶ ὑπερδιαικοσιετῆ ἀριθμοῦσα ἑταρχίαν. Δὲν πρόκειται ὅμως περὶ ταύτης ὁ λόγος. Μεσογείως τοῦ χωρίου, πρὸς τὸ Δυτικὸν μέρος καὶ εἰς ηπιώδον ἀπὸ τῆς θέσεως « Καδαβέτ-μπαϊρ » ἀφ' ἣς ἀναχωροῦμεν, κεῖται ἐπὶ τοῦ βουνοῦ « Τσίρπινα » καλούμενου μικρὸν ὁροπέδιον ἔγκαττεσπαρμένον ἐκ δένδρων δρυῶν, αιγαίων καὶ ἄλλων θάμνων, καὶ ἐν τῷ μέσῳ τούτου κενόν τι, ἐπὶ τοῦ ὄποιον φίνεται, ὅτι ὑπῆρχεν ἐν προγενεστέροις κρόνοις οἶκος εὔκτηριος ἐπ' ὄντος τῆς Ἅγιας Παρασκευῆς, ὡς καὶ μέχρι τοῦδε ἀγίασμα ἐπ' ὄντος τῆς Ἅγιας, γύναις τοῦτο περιτετειχισμένος πανταχόθεν, μεγάλως ὑπὸ τῶν κατοίκων τιμώμενον. Ότι αὐτόθι ὑπῆρχε ναός, μαρτυροῦσι τὰ τῆματα κάκισθε λειψάνα θεμελίων, καὶ οἱ ἄλλοτε ἀνευρεθέντες κατά τεμάχια κιονες, οἵτινες, ἀγνωστον ποῦ κατεχώσθησαν, ἢ μεταξύ ποιῶν θεμελίων ιδιωτικῆς οἰκίας, ἢ καλύβης ἐνετειχίσθησαν. Ταῦτα μίκουσα παρὰ γέροντος κατοίκου Φαναράκιου ὀπότε ἐδέπει νὰ ἐπισκεφθῶ τὸ ἀγίασμα, ἀποκομίδας τὰς πληροφορίας ταύτας καὶ δᾶσα συνέλεξα, χάριν ἀναψυχῆς, δλίγα ἀγριολούνουντα. Κάτωθεν τοῦ μέρους, περὶ οὐδὲ λόγος, ἐντὸς κοιλάδος θερούσης τὸ παράδοξον ὄνομα « Μουστάκι » ὑπάρχει ἔτερον ἀγίασμα ἐπ' ὄντος τῆς Ἅγιας Κυριακῆς, θεράπειο τοῦτο ἐνέχον ὑψάλμυρον καὶ ψυχρὸν ὕδωρ. Ἐνταῦθα δὲν παραδέχομαι ὅτι ὑπῆρχε ναός, διότι ἡ τε θέσις πάντη ἀκατάλληλος τυγχάνει, ἀκανόνιστος καὶ κρημνώδης καὶ μόνον κατὰ τὸ θέρος προσιτὴ οὖσα, καὶ διότι ὁ τῆς Ἅγιας Παρασκευῆς ναός, ἐν ἀπότιῷ θέσει κείμενος, ηρκει, ὡς καὶ περὶ Δομούζ-δερέ εἴπον, νὰ συναγείηται τοὺς κατοίκους τοῦ Φαναράκιου. "Αλλως εἶναι διανοτοληπτὸν νὰ ὑποθέσῃ τις, ὅτι ἐντὸς τῶν χωρίων, δᾶσα ἐμνημόνευσα ὑπῆρχον δύο ναοί, ἐκτὸς ἐάν παραδεχθῶμεν ὅτι ὁ ἔτερος τῶν δύο ἔχοντιμεν τὸν ἐνδιμήτην τοῦ Φαναράκιου. "Αλλως εἶναι διανοτοληπτὸν νὰ ὑποθέσῃ τις, ὅτι ἐντὸς τῶν χωρίων, δᾶσα ἐμνημόνευσα ὑπῆρχον δύο ναοί, ἐκτὸς ἐάν παραδεχθῶμεν ὅτι ὁ ἔτερος τῶν δύο ἔχοντιμεν τὸν ἐνδιμήτην τοῦ Φαναράκιου.

Κατερχομένοι ἐκ Φαναρικίου φθάνομεν εἰς θέσιν Καρά τάς, ἢ Μαῦρον Μῆλον καθ' ήμᾶς. Ἐνταῦθα ὑπάρχει στενὴ κοιλάς, ἢ μᾶλλον φάραγξ και εἰς τὸ βάθος αὐτῆς εὔροται ἀγίασμα, μικρὰ δεξαμενὴ ἀδιατάκτος και ἀπροσθήτης, εἰς ἣν ἀθροίζονται τὰ ἄποτού ὅρους ὕδατα. Τὸ ἀγίασμα τοῦτο τιμᾶται ἐπὶ τῇ Ἀπόδοσει τῆς Κοινωνίσεως τῆς Θεοτόκου και κατά

τὴν 23 Αὔγουστου, τελεῖται παρὰ τὴν θάλασσαν πανηγυρις, εἰς ἣν συνέρχονται πολλοί, ἵνα μᾶλλον πολλαὶ ἐκ Φαναρικοῦ καὶ Γενι-μαχαλὲ καὶ Βουγιούκ-δερέ. Ἐνταῦθα ἐπὶ Πυλλίου, καθά γράφει ὁ συγγραφεὺς τῆς Κων/πόλεως, ὑπῆρχε ναὸς εἰς τιμὴν τῆς Θεοτόκου τῆς ἐπιλεγομένης Καστανεωτίδης, λαβούσης τὴν ἐπωνυμίαν ἀπὸ τοῦ δάσους τῶν περὶ αὐτὸν καστανεῶν. Ἐρείπια καὶ συντρίμματα κατιδα-
φισμένου οἰκοδομήματος μαρτυροῦσι τὴν ἀλήθειαν τοῦ πράγματος. Τὰ ὄντα τοῦ ἀγιάσματος τούτου συλλειβόγενα ἀποτελοῦσι ρύακα, τὸν γνωστὸν ἐν τῇ Τοπορίᾳ Χρυσοστόρον ποταμὸν, κληθέντα οὕτω ἀπὸ τῶν ὑπ' αὐτοῦ καταδυγομένων χρυσοειδῶν ψηγμά-
των, ὅτε ἐμεταλλεύοντο τὰ ἐνταῦθα καλκωυχεῖα.

Καὶ ὥδη καταλήγω εἰς Γενι-μαχαλέ, τελευταῖον ὅριον τῆς ὁδοιπορίας μου. Ένταῦθα ὑπάρχει ἀγιασμα ἀρχαῖον, κείμενον δέκα πέντε βαθμίδας ὑπογείως κάτωθι τοῦ Νάρθηκος τῆς Τερας Ἐκκλησίας τοῦ Λαρυσίου, μαργαρόδεστρωτον κατὰ τὴν πρόσοψιν, τὴν δὲ ἀψίδα τοῦ ὑπογείου ρύακος ἐκτιμένην διὰ λίθων ἀξέστων και σεμνύνεται ὡς και ἡ Ἐκκλησία ἐπί τῷ Γενεθλίῳ τοῦ Βαπτιστοῦ Ἰωάννου, καθ' ἣν ἠμέραν τελεῖται πανήγυρις πολλούς φιλακολούθους συναγείσουσα.

Ούτω διδω πέρας εἰς τὴν διατοιδήν μου ταύτην,
περὶ τῶν ἀγιασμάτων τῶν ἐν τῷ Βουγιούνκ-δερέ καὶ
τοῖς πέριξ, ἀριθμίσας τοιαῦτα εἴκοσι καὶ τρία ἐν
συνόλῳ, ἐξ ὧν ὅκτω μὲν παραδέχομαι ἀδιστάκτως
ὅτι συνυπῆρχον ναοῖς. περὶ τῶν δύο εἴμαι, τό γε
νῦν, ἐν ἀμφιβολίᾳ, ἐλλείψῃ πειστικῶν ἐπιχειρημά-
των, περὶ δὲ τῶν λοιπῶν δέκα τριῶν τολμῶ νὰ γνω-
ματεύσω, ὅτι οὐσαν ἀπλᾶ ἀγιάσματα, καθιερώθεντα
σὺν τῷ χρόνῳ ὑπὸ εὐθεῖῶν χριστιανῶν, ή καὶ ἐκ τυ-
χαίων γεγονότων.

Περαίνων τὰ βραχέα ταῦτα, λαμβάνω τὸν τηγίν
νὰ συστήνω τοῖς περὶ τὴν Μεσαιωνολογικὴν Ἐπα-
ργίαν ἀξιοτίμοις μέλεσθιν, ὅπως ἀποταθῇσι πρός
τοὺς κατὰ τόπους ἀρχιερεῖς ἢ καὶ ἄλλους ἀριθμόδιους
οἱ ὁποῖοι νὰ μεταβῶσιν ἐπὶ τόπου, εἰ δυνατόν, πρός
συλλογὴν περισσοτέρων μὲν ἀλλὰ καὶ πληροφέρων
πληροφοριῶν καὶ οὕτως ἀχθῶσιν εἰς ἕως πολλὰ δυ-
νάμενα νὰ συντελέσωσιν εἰς ἔξαρτίωσιν τοῦ ὑπὸ^τ
συζητησιν θέματος.

ΔΗΜΗΤΡΙΟΣ ΚΑΛΕΜΗΣ.

Η ΠΡΟ ΤΟΥ ΚΑΤΑΚΛΥΣΜΟΥ
ΣΥΓΚΟΙΝΩΝΙΑ ΤΩΝ ΔΥΟ ΚΟΣΜΩΝ
ΑΙΑ ΤΗΣ ΑΤΑΛΑΙΔΟΣ.*

—

ΚΕΦΑΛΑΙΟΝ ΔΞΥΤΕΡΟΝ.

Οἱ ἀρχαῖοι λαοὶ τοῦ παλαιοῦ κόσμου ἐγνώριζον
τὸν ὑπὸ τοῦ Κολόυμβου ἀνακαλυφθέντα νέον
καὶ εἶχον μετ' αὐτοῦ διγκοινωνίαν.

"Ἐκεῖνοι τις ὑπὸ ὅγιν τὰ μέχρι τοῦδε ἀνακαλυφθέντα
ἀρχαῖα μνημεῖα τῶν δύο φόσμων παρατηρεῖ ὅτι οὐ
σύγχρονίς της ὄμοιότητος τοῦ σχήματος, τοῦ τρό-

*) "Idee xpi. 30, σελ. 585 - 586.